

Vielä määrittelystä inttämistä

Kirjastotiede ja informatiikka -lehden numerossa 3/93 Kalervo Järvelin ilahdutti minua vastamalla hänelle esittämiini kommentteihin (Kirjastotiede ja informatiikka 2/93) informaatiotutkimuksen luonnehdinnasta. Varsinkin oli miellyttävää havaita Kalervon uskovan ymmärryskykyyni huolimatta siitä, että olin tulkinut hänen numerossa 1/93 ilmestynyttä tekstiään osittain väärin. Katson tehneeni (en niinkään oikein väärinä kuin) oikeita vääriä tulkintoja, sillä onnistuin provosoimaan Kalervon täsmentämään juuri niitä seikkoja, jotka eivät mielestäni käyneet täysin selviksi hänen ensimmäisessä puheenvuorossaan. Muutamaaan lyhyeen kommenttiin virittää vielä Kalervon tuorempikin teksti.

En tahdo olla dokumentti

Olen aivan samaa mieltä Kalervon kanssa siitä, että hevosia voidaan luokitata ja kuvausten hallintaa saattaa parhaiten edistää sen pohdinta, miten kuvailla muita olioita kuin perinteisiä kirjasto- ja informaatioalan sisällönkuvausten kohteita. Siis *kuvausten hallinnan kannalta* kyllä voidaan sisällyttää mitä tahansa informaatiotutkimuksen alaan. Silti kaikkea ei pidä sanoa informaatiotieteellisessä mielessä dokumenteiksi. Meidätkin, jotka tässä keskustelemme, on kuvailtu vähintään väestökisteritoimistossa ja verovirastossa, mutta ainakaan minä en suostu pitämään itseäni dokumenttina. (Tosin dokumenteilta ei yleensä kysytä, niin kuin ei verovirastokaan kysy suostumustani minua koskevan tietueen sisällyttämiseen rekisteriinsä, joten sikäli asemani on sama kuin kirjaston kirjan.)

Edellisessä puheenvuorossani halusin ennen kaikkea kiinnittää huomiota dokumentin käsitteen epämääräisyyteen. Kalervo Järvelin oli kirjoittanut informaatiotutkimuksen olevan kiinnostunut dokumenteista, mutta ei suoranaisesti täsmentänyt sen enempää dokumentin käsitettä kuin dokumentteihin kohdistamamme kiinnostuksen laatua. Se, että on dokumentteja ja muita olioita, ei estä meitä olemasta kiinnostuneita minkä tahansa olioiden kuvausten hallinnasta. Kommenttipuheenvuorossani mainitsemani arboretumin laput ovat esimerkki muiden kuin dokumenttien kuvauksista. Nähdäkseni yksi erottava tekijä dokumenttien ja muiden mahdollisten kuvailun kohteiden välillä on

informaatiotieteellisessä mielessä se, että dokumenteista informaatiotutkimus on kiinnostunut muustakin kuin kuvailun näkökulmasta. Informaatiotutkimusta kiinnostaa esim. kirjallisuuden määrä, rakenne ja käyttö. Sen sijaan nauhojen määrä, rakenne ja käyttö kuuluvat enemmänkin kaupan ja teollisuuden alaan.

Tämä se on

Kalervo Järvelin kertoo kannattavansa sellaista suhtautumista, että Leningradin kohtalosisinfonian tietty levytys on ainutkertaisen esityksen esitys. Tietenkin hän on oikeassa, mikäli lähestymistapa on analyttisen kuuntelijan. Mutta luonnollisen asenteemme mukainen, ensisijainen suhtautuminen on hieman toisenlainen. Kyllä me sanomme: "Tämä on Leningradin kohtalosisinfonia" kuullessamme sen levytä. Kuulemamme esitykset ovat meille se musiikki. Totta kai voimme tunnistaa erilaisia versioita ja sanoa "Tällainen esitys se oli", mutta sinfonia on meidän mielessämme sama, soitti sen RSO tai Tampereen kaupunginorkesteri. Se saattaisi olla sama jopa silloinkin, jos sen esittäisi Retuperän WPK.

Tulkitsemme myös esimerkiksi elokuvia tällä tavalla. Robocop on Robocop niin Suomen elokuvatarkastamon silpomana kuin hollantilaisena versiona ja Bladerunner – director's cut on Bladerunner uutena versiona eikä kokonaan uusiokuva. Meillä on tapana etsiä tyypillisyyksiä, joiden perusteella pidämme jotakin jonakin. Tämä jonakin pitäminen voi kylläkin olla yksilö- ja tilannekohtaista, mutta silti jotakin yleistä on kaikkien teosten tulkinnessa ja tunnistamisessa. Tampereen Oopperan ja Tampereen Työväen Teatterin esitys toi Taikahuiluun uuden näkökulman verrattuna vaikkapa Savonlinnan Oopperajuhlien versioon, mutta ei olisi oikein luontevaa väittää, ettei kummallakin näyttämöllä olisi esitetty sama Mozartin ooppera.

Esityksen esittäjät

Kalervo Järvelinin toteamus, että monet taideteokset vain ovat eivätkä esitä mitään, sai minut miettimään, mahdettiinko ymmärtää oikein se tapa,

jolla aiemmassa puheenvuorossani käytin esittää-termiä. Todetessani, että luontokappaleet eivät esitä vaan ovat, en tarkoittanut esittämistä siinä mielessä kuin Paavo Kolin muotokuva esittää Paavo Kolia tai kuten sinfoniaorkesteri esittää sinfoniaa, vaan siltä kannalta, että esimerkiksi sinfoniaorkesteri esittää Sinfoniaorkesteria. Entä jos kohtaisimme Tampere-talon suuren salin esiintymislavalla tällaisen näyn: jotkut istuvat lattialla ja jotkut juoksentelevät missä sattuu, eräät ovat pukeutuneet pelkkiin uimahousuihin ja joillakuilla on pyjama, jotkut höpisevät omiaan ja joku irvistelee kapellimestarille, mutta kuitenkin kaikki soittavat sinfoniaa täsmälleen nuottien mukaan. Eiköhän yleisö ajattelisi, että tämä on pilailua tai jokin omituinen performanssi eikä mikään sinfoniaorkesterin konsertti? Orkesteriakin esitetään tiettyjen, kaikkien tuntemien sääntöjen mukaan.

Kalervon toteamus taideteosten mitään esittämätömyydestä ei siis koske samaa asiaa kuin oma huomautukseni luontokappaleiden olemisesta. Minun tarkoittamani esittäminen on aina ihmisten toimintaa. Tässä mielessä mikään taideteos ei esitä mitään, vaan taiteilija esittää meille jotakin teoksensa välityksellä. Mitä vähemmän taiteilija tässä

esittämisessä noudattaa toisten tuntemia sääntöjä, sitä vaikeampi meidän on pitää hänen teostaan jonakin. Kalervon mainitsema J. Cagen teos on oiva esimerkki tästä.

Selväksi tuli (?)

Toisinaan väärinkäsitykset eivät ole tahallisia. Iskelmän kuuntelua koskenut keskustelumme havainnollistaa hyvin sitä seikkaa, että oikealta polulta eksyminen saattaa olla pienestä kiinni. Jos lauseen "yksinkertaisimmillaan informaation käyttäminen on iskelmän kuuntelua" sijasta olisin nähnyt tekstin "yksinkertaisimmillaan informaation käyttäminen on iskelmän kuuntelua unenpöpperöisenä aamubussissa", minulla ei olisi ollut huomauttamista. Kaikkiaan saatuaani lisävalaistusta Kalervo Järvelinin näkemyksiin huomaan olevani hänen kanssaan melkoisen samaa mieltä siitä, mikä on viisasta puutarhanhoitoa. Tosin en ikinä katko kasvien versoja sivuleikkureilla vaan oksasaksilla.

Riitta Kärki

Tämän numeron kirjoittajat

Harju, Kimmo, YTK, Tampere

Hurme, Raija, amanuenssi, Tampereen yliopisto

Järvelin, Kalervo, apulaisprofessori, Tampereen yliopisto

Kärki, Riitta, assistentti, Tampereen yliopisto

Okko, Marjatta, emeritaprofessori, Helsinki